

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

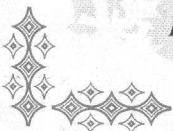
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Народні звичаї вивчаємо – свята разом відзначаємо. Оксана Федоренко, вчитель Яковлівської ЗОШ І–ІІІ ст. Артемівського р-ну Донецької обл.

*“Ми уже не просто діти, ми вже справжні школярі”.
Світлана Бурлаченко, вчитель Шляхівської ЗОШ І–ІІІ ст. імені Г.Й. Кузика Бершадського р-ну Вінницької обл.*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 02 (560) ЛЮТИЙ 2016

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна рада:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Олександра САВЧЕНКО.

Редакційна колегія:

Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Олександр КИРИЧУК, Людмила КОВАЛЬ,
Ярослава КОДЛЮК, Юлія КОЛЕСНИКОВА
(завідувач відділу), Тетяна КОХНО,
Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (відповідальний
секретар), Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Світлана СТРИЛЕЦЬ, Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(завідувач відділу).

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 27.01.2016. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 4372 прим. Зам. 0104602.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@bigmir.net

Видруковано у видавництві
«Преса України». 03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
<http://www.pressa.kiev.ua/>. Якість друку повністю відпо-
відає наданому видавцем видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2016

ЗМІСТ

Педагогічні технології

Деменнікова Т. Технологія управління процесом едукації
в професійній підготовці вчителя початкових класів 1

Методика навчання

Сіранчук Н. Формування лексичної компетентності
молодшого школяра засобом словотворчих вправ 4

Логачевська С., Логачевська Т. Підготовка школярів
до самостійної роботи на уроках рідної мови в 3 класі 9

Ткачук Г. Вчитаймося в Лесине слово іскристе 12

Мястківська С. Інтегрований урок (читання і природознавство)
(2 клас) 13

Власенко А. Формування комунікативних навичок
молодших школярів через використання сучасних технологій
на уроці англійської мови 16

Тетеріна О. Урок позакласного читання в проектній діяльності
молодших школярів 19

Петречук О. Життя людини – найвища цінність 21

Зінченко Н. Урок-мандрівка у навколишній світ, 2 клас 22

Волошанюк В. Урок з основ здоров'я у 2 класі 25

Досвід одного навчального закладу

Кіхтенко А. Відкритий урок з математики у 1 класі 27

Кіріян В. Відкритий урок з математики у 3 класі 28

До міжнародного дня рідної мови

Антонець М. О рідна материнська мово! 30

Науково-педагогічна творчість

Кочерга О., Назарова Л. Як навчання письма впливає
на психічне здоров'я учнів початкової школи 33

Мамі заспіваємо

Молить дівчинка маленька 37

Початкова освіта за рубежом

Мартиненко С. Особливості навчання молодших школярів
у Польщі 38

Авторська програма

Гузь О. Програма підготовки майбутніх першокласників
“Первоцвіт” 41

Творча лабораторія вчителя

Рондяк Л., Попович Х. Допоможи собі сам 46

Інформація

Тараканова А. Дитяча хореографія в освітній галузі 49

Нам пишуть

Солодовник Н. Узагальнені результати апробації підручника
“Мистецтво”, 1 клас 51

Плечій І. Втілення образу в різних техніках 53

Рецензії та вігуки

Мазоха І. Педагоги будуть компетентнішими 55

Слово художній самодіяльності

Ляхманюк Т. Прощання з Буквариком 56

Сусяк Л. Екологічна казка “Краплинка-мандрівниця” 59

Конкурс “45 чарівних слів” 62

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Світлана МАРТИНЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін
Київського університету імені Бориса Грінченка

Особливості навчання молодших школярів у Польщі

Завдання реформування й модернізації системи освіти, її адаптація до вимог сучасного розвитку цивілізації є спільним як для України, так і Республіки Польщі, – країн, які творять новий соціально-економічний устрій і встановлюють між собою плідні сусідські відносини. Один із визначальних чинників визнання Польщі як успішної європейської держави, що в своєму розвитку щороку набуває дедалі більшого динамізму і впевненості, – її чітко структурована й налагоджена система освіти, яка постійно вдосконалюється.

Як відомо, Польща входить до складу Європейського Союзу, тому соціально-економічні зміни, що відбуваються в країні, привели до реформування освіти. Інтеграційні процеси, які протікають в країнах ЄС, вимагають мати свідчення про закінчення школи будь-якого типу і рівня, а також атестат зрілості відповідно до освітніх стандартів країн ЄС. Центр освітніх досліджень та інновацій (Centre for Educational Research and Innovation – CERI) запропонував Міністерству народної освіти Польщі розробити державні стандарти освіти, змінити критерії визначення компетенції школярів, їхніх індивідуальних особливостей та потенційних можливостей [3].

На першому етапі реформи польської системи освіти її організатори зосередилися на найістотніших елементах: юридичному регулюванні; організації відділів освіти; шкільній інфраструктурі; навчальних планах, програмах й підручниках; системі професійного вдосконалення вчителів; створення системи зовнішнього оцінювання (рівні, показники та критерії в основній школі, іспитів у гімназії, атестату зрілості); фінансування реформи освіти. Було визначено також етапи "освітнього шляху" з відповідними гаслами: для основної школи, гімназії та ліцею – активність, самодіяльність і зрілість [1].

Реформування структури середньої освіти Польщі почалося з 1 вересня 1999 року й нині вважається загалом завершеним. У країні запроваджено триступеневу модель освіти "6 + 3 + 3", тобто польська шкільна система освіти складається з шестирічної основної (початкової) школи, трирічної гімназії та трирічного профільного ліцею. Кількість учнів у класі має становити 22–26 осіб згідно з концепцією "Рейформа системи освіти". Така кількість школярів дає змогу поділяти їх на групи на уроках іноземної мови, інформатики та під час лабораторних занять.

Аналіз наукових джерел із порушеної проблеми, вивчення практичного досвіду засвідчили, що система освіти Польщі – одна з найдосконаліших серед колишніх соціалістичних країн [3; 4; 5]. Основна перевага польської освітньої системи – різноманітність вибору стилів навчання

як для вчителів, так і учнів. Якщо радянські школи були типовими, то у Польській Народній Республіці в усі часи існувала досить широка палітра систем, видів, форм і методів навчання. Зазвичай, польські школярі вступали до першого класу вже вмюючи читати і писати, що позначалося безпосередньо на якості шкільного навчання.

У сучасних умовах систему освіти Польщі поділено на такі етапи, як:

- дитячі садочки (діти віком від 3 до 5–6 років);
- початкова школа (6 класів; діти віком від 6–7 до 11–12 років);
- гімназія (3 класи; діти віком від 12–13 до 15–16 років);
- середня школа (різні типи закладів, навчання триває 3 або 4 роки, залежно від типу школи).

На кожному з етапів функціонують державні навчальні заклади, які підпорядковуються державним органам і утримуються на державні кошти; приватні, що фінансуються виключно приватними особами. До третьої форми віднесемо суспільні школи, створені асоціаціями батьків, які їх утримують. Від приватних шкіл вони відрізняються тим, що батьки учнів (або колишніх учнів), об'єднані в асоціацію, є співвласниками та беруть активну участь у життєдіяльності школи.

У Польщі початкова школа шестирічна й складається з двох етапів (3 + 3), що, з урахуванням нашого досвіду, досить незвично. У вітчизняній освіті довгий час існувала трирічна початкова школа, а про шестирічну ми лише зараз розмірковуємо і дискутуємо.

На *першому етапі* (1–3 класи, діти віком 7–9 років) учні відвідують так звані загальні заняття тривалістю 3–4 години на день. Поширена класно-урочна система, між заняттями перерв майже не існує – вчитель самостійно вирішує розподіл навчального часу, але водночас зорієнтований на кінцевий результат: за три роки навчання діти мають уміти добре читати, писати, рахувати, засвоїти основні правила поведінки, усвідомити засадничі моральні цінності. Обов'язково враховуються індивідуальні особливості дітей, їх потенційні можливості. З гуманістичних міркувань ліквідовано бальну систему оцінювання, натомість розгорнуто описово-аналітичну оцінку, яка виставляється в середині й наприкінці навчального року. Безперечно, що Марія Монтесорі, Василь Сухомлинський, Шалва Амонашвілі, ці генії гуманної педагогіки, високо оцінили б едукативний потенціал такої початкової школи.

У 1–3 класах – обов'язкове інтегроване навчання. Зміст освіти не має чіткого поділу на такі предмети, як:

польська мова, математика, природничі науки тощо. Більшість предметів викладає один учитель, він водночас і класний керівник.

Лише спеціалізовані предмети (іноземна мова, фізичне виховання (так звані В-Ф, тобто спорт, мистецтво) може викладати інший вчитель або вчителі. З першого класу в програмі також вивчення іноземної мови: у 80% шкіл це англійська мова, в інших німецька або російська (переважно в прикордонних районах). Згодом діти продовжують вивчення іншої мови в середній (основній) школі поряд з англійською, яка обов'язкова для всіх. Якщо дитина вивчає англійську мову з першого класу, то потім, у гімназії, починає вивчати іншу іноземну мову (французьку, німецьку тощо).

Учні 1–3 класів мають право на безкоштовне перебування в загальній кімнаті, що має назву світлиця, як правило, з 7 год до 18 год. Водночас відбуваються як платні, так і безкоштовні додаткові заходи. У більшості шкіл діти можуть також виконувати (за бажанням) домашнє завдання з учителем.

Інноваційність *другого етапу* початкової освіти (4–6 класи, діти віком від 10 до 13 років) полягає у відмові від традиційних навчальних предметів, натомість школярами засвоюються чотири основних предметних блоки: польська мова і культура; математика; природа; історія і суспільство. Ідея створення таких інтегрованих навчальних дисциплін викликана потребою вибрати й сконцентрувати основне з величезного обсягу інформації (зокрема наукової), який перетворився в інформаційний потік, що робить людину, котра прагне в ньому зорієнтуватися, фактично безпорадною. Такий спосіб інтеграції сумісних знань є практичною реалізацією принципу ошадності в освіті, про який свого часу (середина XVIII ст.) зазначав іспанський філософ і соціолог Хосе Ортега-і-Гассет. Він радив орієнтуватися в навчанні на той обсяг інформації, який практично потрібний учням або студентам і який вони здатні фізично засвоїти. Водночас закликав нещадно вилучати з навчальних програм усе зайве, непотрібне. Як уже зазначалося, в 4–6 класах обов'язковий предметний поділ змісту освіти, за якого викладання ведеться різними вчителями. Один із них – класний керівник, котрий відповідає за вихованість і старанність учнів. У навчальних планах деяких шкіл є друга іноземна мова (найчастіше – німецька або російська).

На тлі нашого прагнення включати у навчальні плани початкової школи нові предмети "Сходинки до інформатики", додаткові курси на вибір: "Розвиток продуктивного мислення", "Риторика", "Абетка театрального мистецтва", "Ритміка", "Цікава економіка" тощо польські педагоги пішли шляхом суворого відбору та концентрації в межах кількох базових дисциплін необхідної, на їхню думку, інформації, що потребує навчального засвоєння.

Під час оцінювання вчитель керується такими стандартами, як:

- корисність (оцінювання не має значення, якщо не буде використано певним способом);

- ретельність (оцінювання потрібно проводити, використовуючи засоби, які дають гарантію на вірогідність результатів);

- реалістичність (оцінювання проводиться щодо доцільності, економічних та організаційних мотивів);

- етичність (оцінювати потрібно лише коректно).

Зовнішнє оцінювання досягнень учнів – складна форма контролю за успішністю, але воно необхідне у процесі реформування освітньої системи. Так, у Польщі впроваджено модель зовнішнього оцінювання з перспективою поліпшення контролю якості освіти, вдосконалення змістового наповнення навчальних програм, діагностування навчальних переваг і недоліків учнів.

Після завершення початкової освіти (у 4 класі) учні складають свій перший серйозний екзамен. Зазвичай він проходить у квітні по всій Польщі в один і той же час. Цей іспит інтегрований. Завдяки йому визначається не тільки те, що запам'ятав і знає учень (правила, дати, формули, факти), а й те, наскільки компетентний він практично застосовувати набуті знання й уміння. Певної селекційної мети цей екзамен не має, але дає об'єктивну інформацію вчителям, батькам та й самим учням про рівень початкової навчальної підготовки, успіхи та проблеми, які треба подолати.

У Польщі громадськість кожної місцевості (батьки, платники податків) дуже уважні до якості навчання дітей у початковій школі, в конкретному класі, в конкретного вчителя. Особливу роль відводять місцевій громаді. Відтак екзамен перетворюється у стимульний та організаційний чинник початкової освіти. Саме сутність екзамену, його спрямованість на вимірювання компетентності учня формує особливості навчально-виховного процесу, виконує системоутворювальну функцію. Гуманна педагогіка, не втрачаючи своєї сутності, все ж набуває жорсткої вимогливості. Варто звернути увагу на системну завершеність першого етапу початкової освіти, що є важливим принципом функціонування всієї освітньої системи в Польщі: чітка функціональна визначеність окремих етапів – один із чинників її успішного розвитку.

Поляки, переходячи на шестирічну початкову освіту, враховували, окрім усього, й економічні переваги такого вирішення. Там у сільській місцевості, як і в нашій, нараховується багато малочисельних сіл. Для нашої держави це теж серйозна проблема, бо доводиться щороку закривати неповні середні школи чисельністю 30–60 учнів, які потребують, як мінімум, 12–14 учителів і кілька обслуговуючих технічних працівників. Закриття такої школи для села болісна моральна та побутово-соціальна проблема. Варто зрозуміти батьків, які посиляють семирічну дитину на навчання до школи в інше село. На нашу думку, шестирічна початкова малокомплектна школа значною мірою вирішила б цю проблему. Чисельний склад учителів зменшується майже наполовину, а випускників шостого класу, тобто дітей віком 13–14 років, уже значно безпечніше відправляти до школи в інший населений пункт.

Детальне вивчення розвитку системи освіти в Польщі дало змогу встановити, що в існуючій системі є так звані нульові класи, призначені для дітей, які в наступному навчальному році йдуть до школи. Система освіти в країні постійно перебуває у процесі реформи освітніх програм, складова якої – зниження шкільного віку з 7 до 6 років. Обов'язкова шкільна освіта починається з семи років.

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ЗА РУБЕЖЕМ

Щодо дітей-шестирічок, то батьки мають право самостійно вирішувати, чи їхня дитина піде до першого класу, де навчатиметься – з семирічними дітьми чи у нульовому класі. Більшість педагогів та батьків підтримує цю ініціативу, інші рішуче критикують, проводять кампанії в Інтернеті та на громадських порталах. Вибір однієї з цих форм – обов'язковий (шестирічна дитина має відвідувати або нульовий, або перший клас).

Нульові класи, які готують дітей до навчання в школі, а саме: писати, читати, рахувати, можуть бути організовані в дитячих садках і початкових школах. Фінансування дитини в нульовому класі залежить від типу об'єкта, в якому організовано клас. Зокрема, у дитячому садочку перебування частково оплачується, а в школі – безкоштовно: В обох типах освітніх закладів батьки платять за харчування дитини, котра відвідує нульовий клас. Заклади забезпечують піклування про дітей до пізнього післяобіднього часу. Система початкової освіти мала тимчасовий перехідний характер, тому що з 1 вересня 2014–2015 навчального року навчання в першому класі почалося з шести років.

Освіта в державних школах безкоштовна, в приватних і суспільних школах платна (за винятком учнів, охоплених стипендійними програмами, які існують у приватних або суспільних школах). Перебування дитини в державному дитячому садку частково платне: правила змінюються залежно від місця розташування, оскільки вони встановлюються місцевими органами влади. За винятком деяких дитячих відділів, навчання в яких проводиться в початковій школі лише для дітей підготовчої групи, які наступного навчального року почнуть навчання в школі (нульовий клас), дитина навчається в нульовому класі безкоштовно. Державні початкові школи належать до певних територій. Це означає, що школи мають приймати всіх дітей, які проживають саме в межах цього району. Дитина може бути прийнята також до школи на прохання батьків у іншому районі (такі школи називаються школами обласного значення), рішення про зарахування дитини до школи приймає директор.

У цій статті не зосереджено увагу на особливостях оцінювання навчальних досягнень учнів. Система оцінювання в Польщі досить розгалужена й цікава, має як традиційні, так і модифіковані та альтернативні моделі, які широко застосовуються навчальними закладами під час визначення якості шкільної освіти. Вважаємо, що може бути окремою темою нашої розмови.

Таким чином, особливість навчально-виховного процесу початкової школи в Польщі – її дво-треступеневість (3+3), тобто шестирічний термін навчання; інтегрованість змісту освіти, що охоплює вивчення основних предметних блоків (польська мова і культура; математика; природа; історія та суспільство); впровадження моделі зовнішнього оцінювання, складання учнями після завершення навчання в шостому класі обов'язкового єдиного інтегрованого екзамену, що перевіряє (вимірює, визначає) рівні компетенції учнів щодо практичного застосування набутих знань, умінь і навичок. Переконані, що врахування зазначених особливостей реформування системи освіти в Польщі, її позитивний досвід будуть корисними для модернізації вітчизняної шкільної освіти.

Література

1. *Ministerstwo Edukacji Narodowej o ocenianiu*. – Warszawa, 1998.
2. *Oleksandr Wozniuk Reformowanie edukacji w kontekście wspolczesnych mitow edukacyjnych*. / Wozniuk Oleksandr // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої. – К. : ТОВ "Видавниче підприємство "Едельвейс", 2013. – С. 239–252.
3. *Raport na temat polityki edukacyjnej w Polsce*. Warszawa, 1995.
4. *Swiderski E. Juzza rok nowa matura* / E Swiderski. // *Nowa Skola*. 2001. – № 5.
5. *Tadeusz Lewowicki O celach i rezultatach reform – miedzy syrenim spiewem reformatow a rzeczywistoscia oswiatowa* / Lewowicki Tadeusz // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої. – К. : ТОВ "Видавниче підприємство "Едельвейс", 2013. – С. 155–181.